

Limfni edem

Pišu: mr.sc. Ivo Trogrlić i Dragan Trogrlić

Firma „Dren „Žepče

tel/fax: 00387-(0)32-881-774, 00387-61-461-517

Naš medicinski sustav potpuno je nespreman za preventivno djelovanje u borbi protiv raka dojke. Čak i kad bi postojala volja da se u BiH počne provoditi programa ranog otkrivanja raka dojke i obezbjedio novac za kupovinu kvalitetnih mamografa, postavlja se pitanje ko bi tumačio mamografske nalaze, vodio dokumentaciju o svakoj pacijentici i poredio ranije rezultate mamografije sa novim i tako pravovremeno otkrio svaku sumnjivu promjenu koja bi mogla ukazati na prisustvo raka dojke. Obzirom da bi se u slučaju pokretanja programa ranog otkrivanja raka, bolest dijagnostičirala u ranoj fazi, naši kirurzi bi trebali usvojiti nove kirurške metode, a to znanje se može steći samo u stranim medicinskim centrima koji već dugi niz godina ove metode koriste i imaju dovoljno iskustva. Tu prije svega mislimo na kirurgiju limfnog čvora staržara. Osim toga kod nas se ne posvećuje dovoljno pažnje rehabilitaciji žena koje su liječene od raka dojke, obzirom da je liječenje agresivno i ostavlja ozbiljne posljedice na zdravlje.

Uloga limfnog sustava

Dugo vremena liječnici su bili usmjereni na liječenje raka dojke kao osnovne bolesti, dok su se posljedicama liječenja bavili naknadno tek nakon što su se uvjerali da je bolest pobjeđena, što je često uzrokovalo invalidnost, bitno smanjen kvalitet života, a ponekad i smrt bolesnice. Danas je u razvijenim zemljama pristup potpuno drugačiji i rehabilitacija bolesnica počinje odmah nakon liječenja ili čak u toku samog liječenja. Dobar primjer poštenog liječenja koji bolesnici omogućava nastavak normalnog života je kirurgija limfnog čvora stražara koje se već nekih 20 godina prakticira u svijetu i zahtijeva iskusnog kirurga koji godišnje radi barem pedeset ovakvih operacija. Potreba za ovom metodom pojavila se nakon spoznaje da rak dojke koji je otkriven u početnoj fazi često nije zahvatio limfne čvorove, tako da je njihovo uklanjanje nepotrebnim, jer žena kojoj su limfni čvorovi, u kojima nema stanica tumora, odstranjeni, od toga nema nikakvu terapijsku korist, nego naprotiv, dodatne zdravstvene probleme.

Kod nas se limfni čvorovi rutinski uklanjaju u sklopu operacije, a razlog tome je djelimično u činjenici da se većina tumora dojke dijagnosticira u stadiju kad je lokalno uznapredovao što znači da je tumorski proces zahvatio i limfne čvorove, dok se kod žena kod kojih se rak dijagnosticira u početnom stadiju limfni čvorovi uklanjaju jer ne postoje educirani kirurzi koji se bave kirurgijom limfnog čvora stražara.

Osnovna uloga limfnog sustava je da se putem njega višak tekućine iz međustaničnih prostora odvodi u krv što spriječava nakupljanje tekućine u tkivima. Jedino pomoću limfe iz međustaničnog tkova mogu se ukloniti krupne molekule kao što su bjelančevine ili krupnije čestice (bakterije). Sastavni dio limfnog sustava su i limfni čvorovi kojih u organizmu ima preko stotinu. Limfni čvorovi su razmješteni uzduž toka limfe, i sadrže dosta leukocita što je vrlo važno za odbranu od infekcija, jer mikroorganizmi koji uđu u limfne sudove limfa nosi do limfnih čvorova gdje pomoću leukocita bivaju uništeni, tako da limfni čvorovi imaju ulogu filtra limfnog sustava i važan su dio u borbi protiv mikroorganizama. Razlog naticanja limfnih čvorova u toku infekcije je razlaganje velikog broja mikrororganizama u njima.

Limfni edem

Imajući u vidu značaj limfnog sustava u našem organizmu, jasno je da svaka trauma koja oštećuje limfno tkivo ima i posljedice na zdravlje. Najačeša trauma koje uzrokuju oštećenje značajnog dijela limfnog sustava je ona koja nastaje uklanjanjem limfnog tkiva u sklopu operacije raka dojke što uzrokuje poremećaj oticanja tekućine iz dojke i ruke, a posljedica toga je prekomjerno nakupljanje tekućine u tkivu i pojava limfnog edema (**slika 1**).

Slika 1 Limfni edem kod žene operisane od raka dojke prije i nakon rehabilitacije

Kod većine žena blagi oblik limfnog edema se pojavljuje odmah nakon operacije kao posljedica prekida toka limfe, a koji se primjenom elastičnih zavoja i vježbama ruke i ramena povlači za nekoliko dana. Ozbiljniji oblik edema se često javlja mjesec do dva nakon operacije u obliku gnojnih upala i crvenila kože i često je praćen povišenom temperaturom. Ovaj oblik edema izazivaju bakterije tako da se liječi antibioticima i poduzanjem ruke iznad glave što omogućuje koliko toliko oticanje nakupljene tečnosti. Ponekad se limfedem razvija postepeno i može se pojaviti i dvije godine nakon operacije raka dojke. Prvi znakovi su toplina u ruci praćena crvenilom i oticanjem. Liječi se limfnom drenažom koja se može provoditi ručnom masažom ili pomoću posebnih aparata. Osnovni cilj limfne drenaže je guranje limfe prema krvnim sudovima. Svi pobrojani tipovi limfnog edema moraju se energično liječiti, jer u suprotnom prelaze u kronični oblik što može dovesti do invaliditeta. .
Druga važna posljedica uklanjanja limfnih čvorova je sklonost ka infekcijama, što je razumljivo obzirom da se operacijom uklanja i veliki dio limfnih čvorova u kojima se razaraju mikroorganizmi. Mada danas postoje kvalitetni antibiotici, ove infekcije se teže liječe zbog izostanka suradnje organizma i nedostatka dijela limfnog sustava. Zbog toga se pacijenticama savjetuje da poduzmu odgovarajuće mjere u cilju zaštite. Ove mjere svode se na spriječavanje povreda i zaštite ruke prilikom svakodnevnog posla. U ugroženu ruku ne bi se smjele davati injekcije niti se iz nje smije vaditi krv. Svakodnevne

poslove treba raditi u zaštitnim rukavicama. Tako na primjer upotreba detrdženta prilikom pranja suđa nagriza ruku, a opasno je čak i naglo sunčanje jer oštećenja ruke djelovanjem sunčevih zraka otvara put ulasku mikroorganizama i razvoju infekcije.